

Investigador i mestre de l'arqueologia catalana

A Empúries, amb el doctor Bosch Gimpera i amb Esbert, Conseller de Cultura de la Generalitat (1937).

La tan recent desaparició del mestre, d'aquest català universal que fou el Dr. Lluís Pericot, ens posa davant la necessitat d'estudiar la seva mateixa vida i la seva obra, sobretot quan en l'homenatge que li rendim des de les planes de PRESENCIA, ens fa pensar no sols en la seva obra d'investigació d'influència internacional, sinó també en la més diària i propera, a casa i fora de casa, treballant i escrivint sobre temes prehistòrics i històrics, fent excavacions i descobertes de camp, alguns cops vertaderament transcendents, com el cas del Parpalló, o bé essent el nervi i l'impulsor d'amplis programes de recerca ajudant i buscant, sempre, l'home o els homes que les varen portar a terme, sota la seva tutela, discreta i mai abassegadora, però sempre alerta i vigilant.

És, potser, en aquest tríptic que caldria explicar la seva feina a Catalunya. Per una banda hi havia l'investigador. Cal no oblidar que Pericot fou, sobretot, un investigador de cap a peus. Després va haver-hi l'impulsor de la investigació i, finalment, —cosa que no vol dir en un tercer terme de categoria— Pericot fou un gran pedagog, un autèntic mestre, en la càtedra i en el camp, de la nostra història antiga i en la nostra prehistòria. Dic en la càtedra i no voldria oblidar l'aspecte de difusor de cultura, de gran cultura, que sabia fer amb aquella gràcia literària i facilitat d'exposi-

ció que sempre s'ha lloat dels científics francesos. No hem d'oblidar, en aquest sentit, els moltíssims llibres de divulgació, des de les col·leccions dirigides i escrites de la Gallach, fins a un memorable llibret **La España primitiva**, del 1950, que ens donava tota la seva llarga experiència científica i que, encara avui, malgrat el riu de bibliografia de manual que ens envaeix, no hi ha res que se li pugui posar al costat.

El Dr. Pericot va iniciar-se, molt aviat, en la investigació de camp de la Prehistòria precisament a Girona i a les nostres terres, al costat d'aquell inoblidable gran mestre seu, —i nostre— que fou el Dr. Bosch Gimpera.

Ell ens contava que des de les primeres lliçons escoltades del Dr. Bosch, la seva vocació va quedar definitivament definida cap a la prehistòria. No és estrany, doncs, que al costat del mestre comencés a treballar des de l'Institut d'Estudis Catalans en un tema que el va portar a la seva tesi de doctorat, "**La Civilización megalítica catalana y la cultura pirenaica**", publicada el 1925, amb una reedició i posada al dia recent, i amb una total vigència científica encara avui. Es meravellós pensar en la qualitat d'una obra de plena joventut. Poques vegades una obra així manté el seu valor científic i aguanta l'evolució normal de tot treball científic.

És interessant veure que, ja des de molt jove —som a l'any 1923 i ell en té, escassament, 23 ó 24—!, escriu un primer llibre de síntesi una **Prehistòria de la Península Ibérica**, a la col·lecció Minerva de Barcelona, de tanta difusió. Molt aviat, veiem que l'atreu la síntesi, quan sempre s'ha vist que és obra de maduresa. En aquest mateix any publica la **Col·lecció prehistòrica del Museu de Girona**, i enceta, també a Girona, els dos temes de la seva gran obra d'investigació que li han donat —entre moltíssimes altres coses— l'indiscutible prestigi que ha tingut a casa i fora de casa prescindint de l'americanisme. Per una banda, el món megalític català, amb estudis, junt amb Bosch Gimpera, dels dòlmens de l'Alt Empordà; i, per altra banda, el Solutrià de Sant Julià de Ramis. El primer d'aquests dos corrents va portar-lo a la tesi de doctorat que he citat, i va crear una consciència i una escola que continua, afortunadament, viva a Girona en la persona d'en Lluís Esteba de Sant Feliu de Guíxols, que, mestre a Begur, havia de continuar l'obra del Dr. Pericot, amb la revisió d'excavacions com el dolmen de Torrent i la publicació dels inventaris de tot el món dolmènic gironí. I, el segon vessant, l'estudi del Solutrià, va portar-lo a la seva obra cabdal, el descobriment i estudi del Solutrià del Llevant, al Parpalló i a plantejar-se tota una amplíssima problemàtica entorn al Mediterrani durant el quaternari i, a la vega-

A Empúries, vint anys després (1957).

da, a les incògnites de les arrels de la vella Hispània. Era tota una cadena, les anelles de la qual ens van portant d'un tema a un altre cada cop més profund i inquietant. És curiós, i voldria explicar-ho com una anècdota, que jo vaig conèixer el Dr. Pericot, per primera vegada, quan començava la carrera a la Universitat de Barcelona, amb una carta de presentació de l'amic Riuró, on li deia que era nét d'un altre Pere de Palol descobridor, amb en Vinyes, de la Cova de les Goges de Sant Julià de Ramis, dintre l'àmbit, també, del quaternari. No cal dir que ell coneixia l'avi, i la família del pare; no en va era gironí i va viure molt a prop de la meua gent al carrer de Santa Clara.

La seva obra d'investigador a Catalunya, i molt particularment a Girona, té dues clares etapes. D'una banda, la que en podríem dir de formació que va ésser molt curta, ja que als 26 anys, l'any 1926, era catedràtic de la Universitat de Compostela; i, com després ens va tocar a altres, com a mi mateix, no va tornar a la Universitat de Barcelona, fins al 1933, cridat pel seu mestre el Dr. Bosch Gimpera, per explicar-hi una matèria científica de l'antiguitat, nova en els programes universitaris, el que llavors se'n deia Etnografia. Les circumstàncies polítiques i la guerra civil varen impedir el treball de camp a Catalunya fins als anys 40 i el 1941 reprèn, de nou, els seus temes dolmènics, a Vilajuïga, a Torrent i es converteix en el gran impulsor de tota la feina arqueològica de Girona que havia de portar a la creació del Servei de la Diputació, avui una esplèndida realitat, sempre amb l'ajut de l'home que impulsava i es posava al front d'aquestes empreses i que, entre nosaltres, fou en Miquel Oliva.

A la primera etapa catalana, va excavar al Cau del Duc, d'Ullà; als dòlmens de Romanyà i Santa Cristina d'Aro; a les coves de la Muntanya Gran, de Torroella (foren molt importants els seus estudis de l'asturià del Montgrí, avui del tot superats); els dòlmens de Darnius i d'Espolla, Rabós, Llançà, Roses, etc.

L'anada a la Universitat de Santiago de Compostela, el va introduir en el món, tan diferent, de la cultura castrenya. El seu mestre i els seus companys tenien molta confiança que en seria el gran sistematitzador; però el Mediterrani l'atreia massa. El pas per Galícia fou molt breu. Inclús amb l'oposició del seu mestre, va demanar la càtedra de València, on va haver d'explicar no res menys que Història moderna i contemporània, però que va ésser providencial, tant per ell com per la nostra ciència, amb el descobriment i estudi del Parpalló i altres coves valencianes. No en parlaré, ja que ho glossaran altres amics en aquesta mateixa revista, però sí que diré l'enorme sorpresa i expectació que va despertar en els àmbits internacionals. Recordo una crònica de Londres a "La Vanguardia", escrita per l'August Assia —que ell havia tractat a Galícia— on explicava la sorpresa dels estirats anglesos davant les meravelles que varen sortir d'un maletí rodó, d'aquells del segle passat, que Pericot duia a Londres, quan els va explicar el Parpalló.

L'obra de camp, a Catalunya, de tornada a la Universitat de Barcelona va continuar —com si no haguessin passat els anys,— amb les dòlmens de Vilajuïga, de Torrent, en altres llocs, com al Castell de Begur, al poblat de Castell, a la Fosca i a Ullastret i Roses, ja amb l'ajut i col·laboració d'en Riuró, de L. Oliva i meua que anava dibuixant l'home de

l'arqueologia gironina en l'Oliva, mentre jo tenia altres interessos un xic més universals, si se'm permet el terme, i en Riuró, per imperatius vitals se'n apartava.

De totes maneres, potser el programa primer, a Catalunya, i el més ambiciós des d'un punt de vista personal, que venia condicionat per les seves troballes paleolítiques valencianes, fou l'estudi del conjunt de les coves de Serinyà, i que va vincular a l'**Instituto de Estudios Pirenaicos** de Jaca del **Consejo Superior de Investigaciones Científicas**. Jo hi vaig participar molt aviat, i el company Maluquer va tenir-hi un paper important. Però, malauradament, la revisió que pretenia Pericot no es va portar totalment a terme. Però no va ésser en va, ja que va impulsar l'obra del Dr. Coromines de Banyoles; la revisió i neteja de la Mandíbula, pel Dr. Alcobè, i fou la base de l'impuls que té avui l'estudi del paleolític banyolí esperonada pel Servei de Girona i d'un dels darrers deixebles del Dr. Pericot, en Narcís Soler, de Girona. És, d'algun manera, el fruit de la llavor que el mestre va sembrar.

Aquesta fotografia reuneix tres generacions: Miquel de Palol (poeta), el seu fill Pere de Palol, autor d'aquest article (arqueòleg) i el nét Miquel de Palol (poeta), amb el doctor Pericot i el seu nét Josep M.ª Fullola (prehistoriador). Platja d'Aro, 1957.

D'altra banda, l'estudi dels poblats ibèrics de Girona que avui és una esplèndida realitat, va ser a mans de l'Oliva i, ara, dels seus successors i ja s'havia iniciat molt abans quan en Riuró i el meu cosí en Carles de Palol, varen treballar a la Creueta i a Sant Julià de Ramis llocs on, tant en Miquel Oliva com jo mateix, varem veure, per primera vegada una excavació arqueològica, quan encara anàvem amb calça curta.

Crec que cal seguir la investigació gironina des de l'any 1924, i el volum que la **Comissaria General de excavaciones arqueológicas** va publicar el 1952; veure el Servei de la Diputació i el que ara s'està fent tant a Ullastret, com en altres jaciments de Serinyà o de Roses, entre d'altres, per valorar la feina i la influència del Dr. Pericot en l'arqueologia catalana de camp, ja que es va concretar a Girona, mentre no deixava, de cap manera, el seu món valencià o n'emprenia d'altres de gran ambició a les Balears, per exemple.

Tot això li fou possible portar-ho a terme, des de la seva càtedra universitària, i com a **Comisario provincial de excavaciones**, del ministeri, a Girona, un càrrec en què el vàrem ajudar i que tant a ell com a nosaltres ens va portar, moltes vegades, a maldecaps i a frustracions que eren prou per a deixar-ho córrer tot, si no hagués estat l'amor a la terra i la consciència que —malgrat tot— calia treballar per a nosaltres i per a la nostra gent.

Al costat d'aquesta activitat investigadora, i de camp, a Catalunya, tan abocada a les terres seves de Girona i encara més concretament de l'Empordà, Pericot fou, sobretot, el gran mestre universitari. He de dir que en la desgraciada facultat de lletres de Barcelona que em va tocar viure fou l'home més engrescador i de més pes específic. Jo anava a fer història de l'art i en descobrir-lo vaig decantar-me definitivament per l'arqueologia. És evident que l'escola catalana d'arqueologia la mantenia el Dr. Pericot i s'hi afegia el Dr. Almagro, malgrat estar quasi sempre en oposició científica clara enfront les teories del Dr. Bosch, però indubtablement, un gran im-

pulsador d'empreses arqueològiques. Cal no oblidar que, ells dos, amb l'ajut del Dr. Maluquer, de la meua muller Mercè Montañola, i d'altres companys més joves, vàrem muntar els cursos d'Empúries des del 1947. Fou una alenada d'aire fresc, no diré de tramuntana encara que venia de fora, que ens va portar gent de la més alta categoria internacional a casa i que ens va eixemplar uns horitzons fins llavors ben migradets. El grup dels italians Lamboglia, Pallotino, Graziosi, Becatti, etc., dels francesos Benoit, Rolland, Grenier, Mallon, etc., dels anglesos Hawkes, Burkit, etc., dels portuguesos, com el p. Jalai, entre tants d'altres, varen convertir Empúries en un gran centre internacional de contactes científics dels que tant de profit havíem de treure'n tots plegats. Era, a més, la gran descoberta dels llocs arqueològics del Migdia de França, la visita a les coves del Perigord i de la Dordogna, el coneixement de personatges com el comte de Begüen, etc., etc. O també la descoberta, per a nosaltres, de la riquesa de l'art

paleolític des de terres lleidatanes de Cogul, fins a Astúries, o de les inquietants construccions baleàriques que vèiem per primera vegada i que tan d'atractiu havien de tenir per alguns de nosaltres.

A la Universitat fou l'home que féu funcionar la Facultat de Lletres amb una mena de secretariat perpetu, abans de passar al vicedeganat i al deganat en l'únic moment —dintre de tots els anys franquistes— en què s'endevinava una certa obertura intel·ligent de la Universitat amb el Dr. Pérez Villanueva a la Direcció General i Ruiz Giménez al Ministeri, etapa que —naturalment— no podia durar gens per la seva idiosincràcia que repugnava les directrius oficials imperants des del 1939. El seu pas pel deganat de Filosofia i Lletres,

però, no fou gens fàcil i denúncies i de protestes a Madrid, contra la seva feina i les seves directrius, n'hi hagué moltes.

Però va saber formar, al seu voltant, un grup de gent que havíem de continuar i continuar, amb el mateix esperit que ell va fer amb el seu mestre el Dr. Bosch Gimpera. De la generació pre-guerra o guerra el seguien, a Catalunya, el Dr. Maluquer i la meua muller, Mercè Montañola, i del grup immediatament posterior a la guerra el Dr. Tarradell, el Dr. Tomàs, avui apartat de l'arqueologia; El Sr. Panyella, jo mateix i més endavant el Dr. Ripoll, entre els que estem, a l'etapa dels **seniors**, els vells, de l'Arqueologia catalana, i gent més jove que tots nosaltres, Dr. Arribas, ara a Granada i la seva muller la Dra. Glòria

Tries; la Dra. Muñoz, ara a la Universitat de Múrcia; i tants d'altres que no cito per no oblidar-me'n cap i que són una legió de gent jove abocada a la investigació arqueològica com un molt esperançador futur per a la ciència a casa nostra.

La continuïtat de la seva presència a la Universitat creiem que és assegurada, molt particularment en l'amplitud que tenen, ara els departaments de Prehistòria i Història antiga, amb extensions cap a l'Arqueologia clàssica i cristiana, a mans de deixebles i continuadors de l'obra pedagògica del mestre, i a l'**Institut d'Arqueologia i de Prehistòria** del qual era director honorari i que en el vessant investigador manté una tradició universitària fundada pel Dr. Bosch Gimpera i continuada pel Dr. Pericot, tradició que, venturosament, es segueix en la mateixa família. És interessant seguir, entre nosaltres, les generacions intel·lectuals familiars. No cal deixar de banda el paper que juga en la prehistòria del quaternari la seva filla Lluïsa, professora a la nostra universitat i el seu nét, Josep Maria Fullola i Pericot que ha pres, quasi com a punt d'arrencada de la seva vida científica i en la tesi de doctorat no res menys que la cova del Parpalló.

Es pot ben dir, que el Dr. Pericot ha estat un d'aquells homes que ha deixat una gran petja al llarg de la seva vida, plena d'activitat i d'exemple.

PERE DE PALOL

A Ullastret, amb Batlle i Prats, Carreras i Artau, Maluquer, Mn. Vives, Vernet, de Riquer i Mateu Llopis (1963).

A Begur, amb A. Beltrán i M. Oliva, en ser-li dedicat un carrer (1972).

REACTIUS I PRODUCTES
QUÍMICS PER A ÚS
CIENTÍFIC, CLÍNIC I
INDUSTRIAL, TOTES LES
MARQUES NACIONALS I
ESTRANGERES

OPTICA DALMAU

Avda. Jaume I, 20
Telèfon 20 16 77
GIRONA